

Hadid süresinin muhakkak hattıyla yazılmış ilk âyetleri (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1)

üzere göklerde ve yeryüzünde ne varsa hepsinin Allah'ı tesbih ettiğini bildiren âyetle başlayan sürenin ilk bölümünde Allah'ın görünen ve görünmeyen âlemlerdeki hükümrانlığının büyüklüğü, kudretinin ve ilminin genişliği dile getirildikten sonra insanlar kendilerini imana davet eden, aydınlığa çıkarmak isteyen Peygamber'e inanmaya çağırılır. Dünya malının emanet olduğuna işaret edilerek infakın gerekliliği üzerinde durulur. Bu arada Mekke fethinden (daha zayıf bir görüşe göre Hudeybiye Antlaşması'ndan) önce infak ve cihad gibi faaliyetlerde bulunanların fetihten sonra bu hayırları yapanlardan daha üstün olduğu, her hâlükârda Allah rızası için iyilik edenlerin daha fazlası ile ödüllendirileceği bildirilir.

İkinci kısımda (12-19), samimiyetle inanan erkek ve kadın müminlerin âhirette elde edecekleri kazanç ve mükâfatlara dikkat çekilir; buna karşılık dil ucuyla "inandık" demekle birlikte şeytanın aldatmasına kapılıp şüpheler içinde boğulan ve müslümanların bir felâkete uğramalarını dört gözle bekleyen erkek ve kadın münafıkların âhiretteki acıklı durumları tasvir edilir. Allah yolunda infak etmenin O'na güzel bir borç (karz-ı hasen) vermek gibi olduğu vurgulanır ve bunun imandaki ihlâs ve samimiyeti ortaya koyduğu belirtilir.

Konusuna uygun olarak etkileyici bir üslûbun hâkim olduğu üçüncü bölümde (20-24) dünya hayatının geçici ve aldatıcı olduğu, bu sebeple Allah'ın mağfiretini ve cennetini kazandıracak işlerde yarışmanın icap ettiği anlatıldıktan sonra her şeyin Allah'tan geldiği, dolayısıyla insanların kaybettiklerine üzülmemeleri, elde ettikleriyle de şımarmamaları gerektiği ifade edilir.

Sürenin son bölümünde (25-29) insanların adaleti yaşatabilmeleri için Allah'ın peygamberlerle kitaplar gönderdiği belirtilir; ayrıca hem güç sembolü olan hem

de insanlara çeşitli faydalar sağlayan demirin de bir nimet olarak yaratıldığından söz edilir. Âyetin üslûbundan, Allah'ın dine ve peygamberlerine yardım eden, hak ve adaleti ayakta tutmak isteyenlerin bu gayelerini gerçekleştirebilmek için demirle sembolize edilen maddî güce ve siyasî otoriteye sahip olmaları gerektiği anlaşılmaktadır. Sonraki âyetlerde Hz. Nûh'un, İbrahim'in ve diğer peygamberlerin gönderilişine işaret edilmekte; özellikle Hz. İsa'nın ve ona bağlananların şefkat ve merhameti temsil ettikleri, bunun yanında bir de ruhbanlık icat ettikleri halde buna hakıyla riayet etmedikleri bildirilmektedir. Süre, müslümanlardan, ilâhî emirlere uyup imanda sebat göstermelerini isteyen, böyle yaptıkları takdirde Allah'ın kendilerine yardım edeceğini ve yollarını aydınlatacağını müjdeleyen, ilâhî lutuf ve ikrama müslümanların Ehl-i kitap'tan daha çok lâyık olduğuna işaret eden âyetlerle sona erer.

Hadid süresinden itibaren beşi tesbihle başlayan on süre Medine'de nâzil olan son sûrelerdir. Daha önce inen sûreleri tamamlayıcı nitelikteki bu sûreler iman ve ahlâkla ilgili son bilgileri, son öğütleri ihtiva eder. Bunlarda doğru bilginin, sağlam iman ve tutarlı davranışın ne olduğu anlatılır.

Sürenin fazileti hakkında İrbâd b. Sâriye'den şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: "Hz. Peygamber yatıp uyumadan önce Müsebbihât'ı okur ve bunlarda bin âyetten daha faziletli bir âyetin bulunduğunu söylerdi" (Müsned, IV, 128; Ebû Dâvûd, "Edeb", 97; Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 21, "Da'avât", 22). Übey b. Kâ'b'dan rivayet edilen ve bazı tefsirlerde yer alan (meselâ bk. Zemahşerî, IV, 70; Beyzâvî, II, 501), Hadid süresini okuyan kimsenin Allah'a ve peygamberlerine inananlardan sayılacağını bildiren hadis mevzû olduğu kabul edilmiştir (İbnü'l-Cevzî, I, 239-241; Zerkeşî, I, 432).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "hdd" md.; *Müsned*, IV, 128; Ebû Dâvûd, "Edeb", 97; Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 21, "Da'avât", 22; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Beyrut), IV, 70; İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzû'ât* (nşr. Abdurrahman M. Osman), Medine 1386/1966, I, 239-241; Beyzâvî, *Ervârü't-tenzil*, İstanbul 1303, II, 501; İbn Kesir, *Tefsirü'l-Kur'ân*, VIII, 30; Zerkeşî, *el-Burhân*, I, 432; Firûzâbâdî, *Beşâr'ir* (nşr. M. Ali en-Necâr), Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-İlmiyye), I, 453-455; İbn Hacer, *el-Kâfi's-şâf* (Zemahşerî, *el-Keşşâf* [Beyrut] içinde), IV, 164; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr*, Beyrut 1403/1983, VIII, 46; a.mlf., *el-İtkân*, Kahire 1381/1961, I, 12; a.mlf., *Esbâbü'n-nüzûl*, Kahire 1986, s. 190-191; Abdürrezzak b. Ahmed el-Kâşânî, *Te'vilât* (trc. Ankara-ı İsmail Efendi), Ankara 1987, III, 154-161; Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî*, Beyrut 1408, XIV, 164-195; Elmalılı, *Hak Dini*, VI, 4728-4771; Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, İstanbul 1947, II, 831-837; Abdullah Mahmûd Şehhâte, *Ehdâfû külli sûretin ve ma'âşidühâ fi'l-Kur'ân'l-Kerim*, Kahire 1980, II, 205-212; Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân* (trc. Muhammed Han Kayanî v.dğr.), İstanbul 1987, IV, 105-138; Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsir* (trc. Sadreddin Gülüş-Nedim Yılmaz), İstanbul 1992, VI, 315-340.

EMİN IŞIK

HADİDİ

(حدیدی)

(ö. 937/1530-31'den sonra)

Osmanlı tarihçisi, şair.

Asıl adı belli olmayıp Hadîdî mahlası ile şöhet kazanmıştır. Hakkında bilgi veren şuarâ tezkireleriyle öteki kaynakların yanı sıra kendisi de eserinde sadece Hadîdî mahlasını zikreder. Hadîdî'nin bu mahlası bazı kaynaklara göre baba mesleğinin, bazılarında göre ise kendi sanatının demircilik olmasına dayanır. Hayatıyla ilgili bilgiler az ve yetersizdir. Eserindeki bir ifadeden II. Bayezid devrini (1481-1512) idrak ettiği anlaşılmaktadır. Yine kendi ifadesine göre ataları, Süleyman Paşa'nın maiyetinde Rumeli'ye ilk gençler arasında bulunmuş, Keşan ve Ferecik'in fethine katılmışlardır. Kendisi de Ferecik'te doğmuştur.

Hadîdî'nin 906'da (1500-1501) Süleyman Paşa Camii'nin minaresindeki kitâbeyi kaleme aldığı ve 1516'da Süleyman Paşa vakıflarının nâzırı olduğu bilinmektedir (BA, TD, nr. 77, s. 442). Ölüm tarihi ise belli değildir. Kafzâde Fâizî'ye (*Zübde-tü'l-eş'âr*, vr. 36^b) ve muhtemelen ondan nakilde bulunan Riyâzî'ye göre (*Tezkire*, vr. 137^b) Kanûnî Sultan Süleyman devrinin başlarında ölmüştür. Şairin, eserinin son taraflarında Sultan Süleyman'ın henüz çok genç, kendisinin ise çok yaşlı olduğu

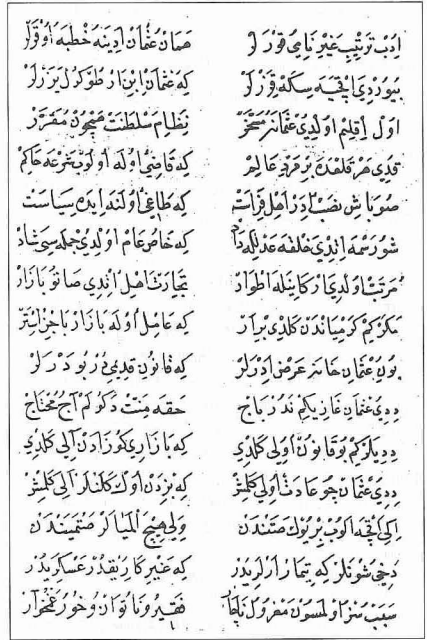
nu belirtmesi bu müelliflerin verdiği bilgiyi doğrular mahiyettedir. *Sicill-i Osmânî*'de (II, 110) Hadîdî'nin 940'ta (1533-34) öldüğü kaydedilirse de nereden alındığı belli olmayan bu tarih ihtiyatla karşılanmalıdır. *Osmanlı Müellifleri* ile (III, 45) ondan naklen Babinger'in eserinde ([Üçok], s. 67) 967'de (1559-60) Tırhala kadısı iken vefat ettiğinin belirtilmesi de yanlıştır. Çünkü bu tarihte Tırhala'da kadı olarak Pârepârezâde Ahmed Efendi bulunmaktaydı. Ahmet Efendi'ye de manzum bir Osmanlı tarihi izâfe edilmektedir (Atâî, s. 20-21; *Keşfü'z-zunûn*, I, 284).

Hadîdî'nin günümüze ulaşan tek eseri manzum Osmanlı tarihidir. Kitabının sonlarında gazellerinin bulunduğu bir divanından bahsederse de zamanımızda bunun varlığını gösterebilecek bir kayıt mevcut değildir. Ancak bazı tezkirelerden başka bir şiir mecmuası ile (TSMK, Hazine, nr. 1073, vr. 53^b-54^a) Edirneli Nazmî'nin XVI. yüzyılın ilk yarısı içinde tertip ettiği *Mecmau'n-nezâir*'inde (Nuruosmaniye Ktp., nr. 4222) muhtelif şiirlerinin yer alması, söz konusu divanın varlığına delâlet edecek mahiyettedir. Hadîdî'nin özel bir ad vermediği tarihini Sehî Bey ve Latîfî *Tevârih-i Âl-i Osmân* şeklinde kaydettikleri gibi Mehmed Zaîm de *Câmiu't-tevârih*'ini yazarken kaynak olarak kullandığı eseri aynı adla zikreder. Hadîdî'den faydalanan Matrakçı Nasûh, Hoca Sâdeddin, Peçuyulu İbrâhim ve vak'ânüvis Ahmed Vâsîf, eserin adını kayda gerek görmedikleri sadece yazarının ismini anmakla yetinirler. Kâtib Çelebi eseri *Târîh-i Âl-i Osmân* olarak kaydetmiştir. Hammer ise bu manzum tarihin adını, yazılış tarzını göz önünde tutarak *Şehnâme-i Âl-i Osmân* şeklinde vermekte ([Atâ Bey], I, 30), Bursalı Mehmed Tâhir

de eseri, muhtemelen Türkçe tercümesini gördüğü Hammer gibi adlandırmaktadır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminden şairin yaşadığı zamana kadarki devreyi içine alan ve müelliflerince özel bir ad konulmamış olan Osmanlı tarihlerinin genellikle "Tevârih-i Âl-i Osmân" adıyla anıldığı göz önünde tutulursa Hadîdî'nin eserinin de böyle umumi bir isim taşıdığını kabul etmek yanlış olmaz.

Hezec bahrinde yazılmış olan *Tevârih-i Âl-i Osmân* 6646 beyittir. Esas tarih kısmına girmeden önce geleneğe uyarak eserine tevhid, münâcât ve na'tla başlayan müellif daha sonra kitabın telif sebebine geçer; ardından Kanûnî Sultan Süleyman'ın methine dair iki uzun manzume yer alır. Bu hükümdara sunmak istediği eserini ona takdim etmeye Latîfî'ye göre fırsat veya imkân bulamamıştır.

Hadîdî, 937'de (1530-31) tamamladığı tarihine Osmanlı hânedanının cediti Süleyman Şah'a dair klasik rivayetle başlamakta ve eserini 1523'te Makbul İbrâhim Paşa'nın sadârete gelişi bahsiyle sona erdirmektedir. Kendi çağından önceki zamanların olaylarını daha evvel yazılmış Osmanlı tarihlerinden faydalanarak kaleme almıştır. Fakat *Aşıkpaşazâde Târîhi* dışında faydaladığı kaynakları açıkça belirtmemektedir. Bununla birlikte onun, Neşrî ile Oruç Bey tarihleri kadar anonim "Tevârih-i Âl-i Osmân"ları kaynak olarak kullandığı anlaşılmaktadır. Hadîdî, kendisinin içinde yaşadığı II. Bayezid devri hususunda başka bir esere başvurmaya gerek kalmadığını ifade etmekteyse de bu padişah döneminin büyük bir kısmını yine Aşıkpaşazâde'den istifade etmek suretiyle yazmıştır. Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî dönemlerini ise doğrudan doğru-

Hadîdî'nin *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ından bir başka sayfa (İÜ Ktp., TY, nr. 1268, vr. 22^a)

ya kendi duyduklarına ve gözlemlerine dayanarak yazdığı söylenebilir.

Hadîdî'nin eserinde Osmanlı para tarihine ve Osmanlı Türkleri'nin Rumeli'de gerçekleştirdikleri ilk fetihlere dair orijinal sayılabilecek bilgiler bulunmaktadır. Meselâ ilk Osmanlı akçesinin Orhan Gazi döneminde değil Osman Gazi zamanında basılmış olduğunu ve günümüzde Yunanistan sınırları içinde kalan Ferecik'in Orhan Bey devrinde Rumeli fâtihi Süleyman Paşa tarafından fethedildiğini Hadîdî'den öğrenmekteyiz. Ayrıca eserinin mevcut nüshalarının çoğunun hareketli oluşu, Osmanlı tarihinin ilk devirlerine ait bazı yer adlarının doğru olarak tesbitinde araştırmacılara kolaylık sağlamaktadır.

Bazı tasvirlerde daha sanatlı bir üslup kullanmaya özenen tarihçinin edebî zevkinin yüksek olduğu söylenebilir. *Tevârih-i Âl-i Osmân*, devrinin konuşma dilinden zengin unsurlar taşıyan bir Türkçe ile yazılmıştır. Hadîdî'nin, Aşık Çelebi ve Kınalızâde Hasan Çelebi tarafından beğenilmeyen şairlik yönünü Sehî ve Latîfî takdir etmektedir. Hoca Sâdeddin Efendi eseri ağır bir dille eleştirmekle beraber yine de ondan faydalanmaktan geri kalmamıştır.

Beşi Türkiye'de olmak üzere toplam yedi nüshası bilinen *Tevârih-i Âl-i Os-*

Hadîdî'nin *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ından iki sayfa (Tercüman Gazetesi Ktp., nr. Y 162)

mân (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2081; İÜ Ktp., TY, nr. 1268; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 3449/152; Millet Ktp., Ali Emîrî, Manzum, nr. 1317; Tercüman Gazetesi Ktp., nr. Y-162; British Museum, Or. 12896; Berlin Devlet Ktp., nr. 206) Necdet Öztürk tarafından neşredilmiştir (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 77, s. 442; Hadîdî, *Tevârh-i Âli Osmân: 1299-1523* (haz. Necdet Öztürk), İstanbul 1992, hazırlayanın sönsöz ve girişi, s. XVI-LII, ayrıca bk. tür.yer.; Sehî, *Tezkire* (Kut), vr. 93*; Latîfî, *Tezkire*, s. 127-129; Âşık Çelebi, *Meşâirü's-suarâ*, vr. 86*; Kınalızâde, *Tezkire*, I, 281; Beyânî, *Tezkire*, İÜ Ktp., TY, nr. 2568, vr. 23*; Kafzâde Fâizî, *Zübdetü'l-es'âr*, İÜ Ktp., TY, nr. 1646, vr. 36*; Riyâzî, *Tezkire*, İÜ Ktp., TY, nr. 4098, vr. 137*; Hoca Sâdeddin, *Tâcüt-tevârih*, I, 217 vd.; Peçuylu İbrâhim, *Târih*, I, 3; Atâf, *Zeyl-i Şekâik*, s. 20-21; *Keşfü'z-zunûn*, I, 284; Vâsîf, *Târih* (İlgürel), s. XLV; Hammer (Atâ Bey), I, 30; a.m.f., *GOD*, II, 403; *Sicill-i Osmânî*, II, 110; *Osmanlı Müellifleri*, III, 45-46; Babinger, *GOW*, s. 59-60; Babinger (Üçok), s. 67; TCYK, I, 148-149; Abdülkadir Özcan, "Historiography in the Reign of Süleyman The Magnificent", *The Ottoman Empire in the Reign of Süleyman the Magnificent*, İstanbul 1988, s. 176-177; Günay Kut, *Tercüman Gazetesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, İstanbul 1989, s. 170-171; Ludwig Forrer, "Handschriften osmanischer Historiker in Istanbul", *Isl*, XXVI (1942), s. 183; Necdet Öztürk, "Ferecek'in Süleyman Paşa Tarafından Fethine Dair", *MÛTAD*, IV (1989), s. 141; "Hadîdî Çelebi", *TA*, XVIII, 297; V. L. Ménage, "Hadidi", *EP* (İng.), III, 22-23; "Hadîdî Çelebi", *TDEA*, IV, 4.

NECDET ÖZTÜRK

HÂDÎ-İLELHAK

(الهادى الى الحق)

Ebû Muhammed
Mûsâ el-Hâdî-İlelhak
b. Muhammed el-Mehdî
(ö. 170/786)

Abbâsî halifesi
(785-786).

Muhtemelen 147 (764) yılında Rey'de doğdu. Babası Halife Mehdî-Billâh, annesi Hayzürân'dır. Mehdî-Billâh, Mansûr'un kendisinden sonra hilâfet makamına geçmek üzere veliaht tayin ettiği İsâ b. Mûsâ'yı veliahtlıktan vazgeçirerek 160 (777) yılında oğlu Mûsâ'yı veliaht ilân etti. Mûsâ küçük yaştan itibaren halifelik için eğitilmeye başlandı. Mehdî aynı yıl hacca gitmek üzere Bağdat'tan ayrıldığı idareyi ona bıraktı. Ertesi yıl hac işleri için bizzat Mûsâ görevlendirildi. 163'te (780) Mehdî-Billâh, diğer oğlu Hârûn ile birlikte Bizanslılar'la savaşmak üzere başşehirden ayrılınca yerine yine Mûsâ'yı

yı bıraktı. 166 (782-83) yılında, Mûsâ'dan sonra hilâfet makamına geçmek üzere Hârûn'u veliaht tayin etti. Bir yıl sonra Mûsâ ordu kumandanı olarak Taberistan'a gönderildi. Mûsâ'nın Cürcân'da bulunduğu sırada Mehdî-Billâh onu azledip Hârûn'u veliaht yapmak istedi (169/785). Bundan dolayı Mûsâ'ya bir elçi gönderip yanına gelmesini emrettiyse de Mûsâ bunu kabul etmedi. Ardından Mehdî haklarını Hârûn'a devretmesi için Mûsâ'ya baskı yaptı ve Cürcân'a gitmek üzere Hârûn ile birlikte yola çıktı, ancak yolda öldü (22 Muharrem 169/4 Ağustos 785).

Mehdî-Billâh'ın vefat ettiği gün Mûsâ, Hâdî-İlelhak lakabıyla halife ilân edildi. Hârûn, Mehdî'nin öldüğünü ve Mûsâ'ya biat edildiğini ülkenin her tarafına bildirmişti. Ayrıca Nusayr el-Vasîfi hilâfet mühürü, asâ ve bürde ile birlikte Cürcân'da bulunan Mûsâ'ya gönderip ona babası Mehdî'nin öldüğünü ve kendisine biat edildiğini haber verdi. Bunun üzerine Mûsâ Bağdat'a döndü ve Rebî' b. Yûnus'u vezir tayin etti.

Hâdî döneminin en önemli olaylarından biri, Ali evlâdından Hüseyin b. Ali'nin Medine'de başlattığı isyan hareketidir. Hz. Hasan'ın torunlarından olan Hüseyin b. Ali, Abbâsîler'in Medine âmili Ömer b. Abdülazîz b. Abdullah ile Ali evlâdından bazıları arasında çıkan ihtilâftan sorumlu tutularak cezalandırılmak istenince buna karşı çıktı ve Mescid-i Nebevî'de toplanan halktan biat aldı. Daha sonra hac münasebetiyle gelen toplulukları da kendi saflarına katmak amacıyla Mekke'ye hareket etti. Bunun üzerine Hâdî-İlelhak, hac için Mekke'de bulunan Abbâsî ileri gelenlerine bütün kuvvetlerini toplayarak onların üzerine yürümelerini emretti. Mekke yakınlarındaki Fah vadisinde cereyan eden savaşta Hüseyin yenildi ve çok sayıda taraftarıyla birlikte hayatını kaybetti (8 Zilhicce 169/11 Haziran 786). Bu savaşın sağ kurtulan Hüseyin'in dayısı İdrîs b. Abdullah Mağrib'e kaçmış ve orada İdrîsîler hânedanını kurmuştur. Şiîler bu hadiseyi Kerbelâ Vak'ası'ndan sonra en acıklı olay ve bir matem günü olarak kabul ederler. Hareketin bastırılmasından sonra Ali evlâdına karşı yapılan zulüm ve baskılar arttırıldı. Gizlenip saklananların evleri yakılıp yıkıldı, malları müsâdere edildi. Kûfe'deki Ali evlâdı ve taraftarları da kontrol altında tutulmaya başlandı.

Hâdî zamanında Mısır ve Irak'ta çıkan diğer isyanlar da bastırıldı. Bunların yanı

sıra halife zındıklara karşı da şiddetle mücadele etti. Hâdî, kısa süren halifeliği döneminde zındıkları sürekli şekilde takip ederek cezalandırmıştır.

Bizans orduları 169 (785-86) yılında sahildeki Hades Kalesi'ne saldırdılar. Daha önce yıkılan bu kale müslümanlar tarafından yeniden inşa edilmişti. Bizans saldırısına mukavemet edemeyen kumandan kaleyi terketti. Öte yandan Abbâsî orduları yaz seferlerine devam ettiler; Me'yûf b. Yahyâ kumandasındaki ordu Derbürrâhîb'i geçerek Üşne'ye kadar ilerledi.

Hâdî devrinin önemli olaylarından biri de el-Cezîre'de çıkan Hâricî isyanıdır. Hâricî lideri Hamza b. Mâlik el-Huzâî, Musul yakınlarında cereyan eden savaşta Abbâsî ordusunu mağlûp ettiyse de daha sonra yakalanarak öldürüldü.

Dihye b. Mus'ab'ın Mısır'da çıkardığı isyan Hâdî döneminde de devam etti. Âsiler, vali Assâme b. Amr'ın kuvvetlerini bozguna uğratarak Yukarı Mısır'ı yağma ettiler. Mısır'ın yeni valisi Fazl b. Sâlih Suriye'den getirttiği askerî birliklerle isyanı bastırdı. Yakalanıp hapsedilen Dihye daha sonra Fustat'a götürülerek öldürüldü (Cemâziyelâhir 169/Aralık 785).

Hâdî-İlelhak, Hârûn'u veliahtlıktan azledip oğlu Ca'fer'i veliaht tayin etmek istedi; bunu kabul etmeyen Hârûn'u da hapse attırdı. Ancak 16 Rebîülevvel 170 (15 Eylül 786) tarihinde İsâbâd'da vefat etti ve orada defnedildi. Onun 10, 14 veya 18 Rebîülevvel'de öldüğüne dair rivayetler de vardır. Bazı tarihçiler Hâdî'yi annesi Hayzürân'ın öldürttüğünü kabul ederler; bazıları ise onun bir hastalık sonucu öldüğünü söylerler. Ancak birinci ihtimal daha çok kabul görmektedir. Zira kocası Mehdî-Billâh zamanında her istediğini yaptıran Hayzürân, Hâdî'nin halife olmasıyla nüfuz ve otoritesinin daha da artacağını umuyordu. Fakat Hâdî annesinin isteklerini yerine getirmediği gibi tahakkümünden kurtulmak için onu zehirletmeye bile teşebbüs etmiştir. Hayzürân da kendisine karşı daha itaatkâr görünen Hârûn'u hilâfet makamına geçirmek için hasta yatağındaki Hâdî'yi câriyeleriyle zehirletmiş veya boğdurtmuştu.

Kaynaklar Hâdî'nin âdil, cesur, azimli ve kararlı, ancak sert mizaçlı, içki ve eğlenceye düşkün, şairlere karşı cömert, fakat zaman zaman da cimri olduğunu kaydeder. Kumandanlarından Herseme b. A'yen, istisnasız bütün hânedan düş-